

Bones Pràctiques de la Cooperació Catalana

Institut rural agropecuari
*“Tres de marzo, Ternura de los
Pueblos”, de San Bartolo,
Quilalí (Nicaragua)*

Què és AVALUEM?

AVALUEM sorgeix de la necessitat d'engegar processos d'avaluació i sistematització de la cooperació descentralitzada i de treballar per la seva transparència i qualitat. Un equip de professionals amb llarga experiència en el món de la cooperació volem posar els nostres coneixements, teòrics i pràctics, al servei de l'assessorament de les organitzacions i les institucions a fi de millorar-ne la qualitat.

Pensem que la reflexió dels actors de cooperació descentralitzada, tant del Nord com del Sud, pot permetre avançar en formes horitzontals d'implementar la cooperació. Aquesta metodologia, a més de ser democràtica, contribueix a generar més impacte i, sobretot, a promoure una major apropiació que fa la cooperació més sostenible.

Publicacions AVALUEM

Col·lecció Bones Pràctiques

1. Construcció d'un pou per a l'abastiment d'aigua a Bouanzé, Mauritània
2. Desenvolupament econòmic i social a les comunitats camperoles, afroequatorianes i indígenes de la província de Sucumbíos, Equador
3. Programa UALE de prevenció de la SIDA a Escuintla, Guatemala
4. Plataforma Sindical Común Centroamericana (Nicaragua, Guatemala, Costa Rica, Hondures, Panamà i El Salvador)
5. Agermanament San Miguelito (Nicaragua) i Sant Boi de Llobregat (Catalunya)
6. Actuacions engegades per la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia
7. Digitalització de l'Arxiu del Bisbe Pere Casaldàliga a la Prelazia de Sao Félix d'Araguaia (Brasil)
8. "Programa de alianzas para el desarrollo de Bolívar" (Equador)
9. Consell d'Infants de Cambrils: decidim solidaritat!

Materials de formació

1. Planificar amb la Metodologia d'Enfocament de Marc Lògic (EML)

Primera edició: Octubre 2012

© **Dels textos:** AVALUEM, anàlisi i desenvolupament

© **De les fotos:** Llum Garcia i Carme Carbó

Impressió: Impremta Pagès (Anglès, Girona)

Dipòsit legal: GI-1102-2012

Imprès a Catalunya - Printed in Catalonia

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, és permesa però caldrà comptar amb l'autorització dels propietaris del copyright, i sempre haurà de citar-ne la font.

Introducció

Enguany, es compleixen 20 anys de l'Agermanament entre Salt (Catalunya) i Quilalí (Nicaragua) i per això s'ha avaluat quina ha estat la trajectòria de l'agermanament, quin és el camí conjunt recorregut, quin és el grau de participació i quins són els impactes assolits en les iniciatives i projectes endegats en aquests anys. En un moment com l'actual, és cada cop més necessari avaluar amb transparència totes les polítiques públiques, i per això pensem que esdevé un bon exemple a seguir i un indicador del grau de compromís solidari de la Comissió d'Agermanament Salt Quilalí.

Des de bon començament l'agermanament va tenir la voluntat de treballar per impulsar una model de solidaritat participativa que optés per contribuir a dotar-se d'instruments per combatre la pobresa i les desigualtats d'oportunitats especialment a les comunitats rurals de Quilalí, concretament a San Bartolo, per ser les que patien més directament la manca d'accés als serveis bàsics essencials. Per això el 1996 els alcaldes de Salt i Quilalí, junt també amb la UdG signen un acord per redactar un Pla de Desenvolupament Integral per Quilalí.

En aquest marc les iniciatives de solidaritat dibuixades disposarien d'una visió no assistencialista sinó transformadora i és per això els projectes que s'impulsaren contribuïren a tres línies coincidents: **l'enfortiment de capacitats organitzatives i productives** (a través del suport a l'impuls de la cooperativa UGAQ), a **l'enfortiment de capacitats formatives** (a través de la creació de l'Institut Rural a San Bartolo amb la voluntat de facilitar l'accés a una educació secundària de qualitat local que contribuís a potenciar una joventut formada que no hagués de emigrar per sortir-se'n) i **una tercera línia de suport en millores sanitàries** (a través de la Casa Materna i la Farmàcia popular com a àmbits concrets de primera necessitat per fer accessible l'atenció farmacològica i l'atenció a les embarassades de comunitats rurals i reduir sensiblement la mortalitat materno infantil).

Al llarg d'aquests anys, són moltes les brigades de saltencs i saltenques (uns 200) que han participat activament en l'agermanament, alguns han estat professors cooperants als primers cursos de l'institut i han col·laborat activament a fer créixer aquesta solidaritat participativa de poble a poble. Recíprocament a Quilalí, **la Comisión de Hermanamiento Quilalí-Salt** han estat els interlocutors i junt amb la **Comissió d'Agermanament Salt Quilalí** han contribuït a fer créixer en ambdós municipis els valors de la solidaritat i la cooperació entre els pobles per tal de promoure al Nord i al Sud un món més just i solidari.

20 anys després, a Quilalí totes les iniciatives segueixen en funcionament, molt majoritàriament de forma sostenible amb recursos propis nicaragüencs, especialment l'institut que ara ja és públic i la cooperativa que ha esdevingut un dels importants motors de desenvolupament del territori. Al municipi, socialment, són ben visibles els positius impactes per la presència de joves (nois i noies) formats que actualment estan en àmbits de responsabilitat tant com a professors dels propi institut, com a responsables de la cooperativa UGAQ tant en les àrees de compres, d'impuls de millores productives, de l'àrea de crèdits, en l'impuls de cooperatives de dones, i també els veiem ocupant càrrecs tècnics com a responsables locals dels ministeris de medi ambient i d'agricultura.

Ara, vist en perspectiva i en el marc dels 38 agermanaments-cooperació de municipis de Catalunya i Nicaragua, la trajectòria solidària de Salt-Quilalí suposen una bona pràctica de cooperació municipal que uneixen pobles geogràficament molt distants però que han volgut fer efectiu un acostament solidari i de suport mutu. Desitgem que aquesta publicació, on es recull la sistematització del procés dels 20 anys d'agermanament contribueixi a difondre la experiència, a donar-la a conèixer a tota la ciutadania dels dos municipis, i alhora aportis dades i reflexions que orientin la continuïtat del procés, tot adaptant-lo als nous reptes de futur que tenim plantejats.

Núria Camps

Directora d'AVALEUM

Imma Bartrina

Tècnica a AVALUEM, brigadista a l'Agermanament Salt-Quilalí i professora inicial de l'institut rural a San Bartolo
"Tres de marzo, Ternura de los pueblos"

Índex

Pàg. 3	Introducció
Pàg. 5	Pròleg
Pàg. 7	Presentació del cas
Pàg. 8	Partenariat
Pàg. 8	El context
Pàg. 11	L'agermanament entre Salt i Quilalí
Pàg. 16	El projecte de l'institut
Pàg. 20	Identificació de la bona pràctica
Pàg. 25	Punts forts
Pàg. 26	Enllaços d'interès
Pàg. 27	Contactes

Bones Pràctiques 10:

Sistematització d'aprenentatges del projecte "Institut rural agropecuari i comunitari *Tres de marzo, ternura de los pueblos*", San Bartolo, Quilalí (Nicaragua)

Sistematització realitzada per:

AVALUEM. Anàlisi i Desenvolupament

Núria Camps i Vidal, directora d'AVALUEM

Imma Bartrina i Rams, tècnica de projectes d'AVALUEM

Andrea Feix-Ruf, tècnica de projectes d'AVALUEM

Dates de la sistematització: Març 2012

Període sistematitzat: 1996 – 2011

Elaboració del text de la bona pràctica: Marta Ramoneda Anglés

Pròleg

Fa més de vint anys que Salt i Quilalí estan agermanats. Durant tot aquest temps la col·laboració entre els dos municipis ha anat variant la seva intensitat, però s'ha mantingut sempre i aquesta constància ha tingut resultats tangibles. L'esforç dels quilalians i de la comunitat de San Bartolo ha sabut concretar la solidaritat que han rebut des de Salt en millores en la seva vida, tant el camp de l'educació com en el sanitari.

Aquest flux solidari ha estat possible gràcies a la implicació de Salt-Quilalí, de l'Ajuntament de Salt, de la Diputació de Girona, de ciutadans anònims, d'empresaris..., en resum, de tota la societat civil, i ha demostrat ser una eina útil per al desenvolupament de Quilalí i les comunitats que l'envolten.

Malgrat les situacions de guerra, els problemes de comunicacions i les destrosses causades per les inclemències meteorològiques, la solidaritat hi ha arribat i ha donat fruits.

Malauradament la situació econòmica actual fa que cada cop sigui més difícil mantenir el flux solidari en general, però, malgrat les dificultats, la relació continua i, més enllà dels aspectes econòmics, l'agermanament ens deixa un llegat important a tots dos pobles. La solidaritat, la coneixença entre saltencs i quilalians, ha permès tots aquests anys la creació d'un vincle durador entre els dos pobles que desitgem que pugui continuar.

Jaume Torramadé i Ribas

President de la Diputació de Girona i
Alcalde de Salt

Com veureu si llegiu atentament el llibret, tant si sou coneixedors de la història dels agermanaments de tants i tants pobles catalans amb pobles nicaragüencs i, més endavant, amb d'altres pobles de països en vies de desenvolupament, els agermanaments són eines efectives pel desenvolupament pels països del Sud i eines de cohesió social pels nostres pobles i ciutats. També són eines de creixement humà, econòmic i social.

I l'agermanament del nostre poble amb Quilalí, fa més de 20 anys, ha dut a terme tantes iniciatives ciutadanes i de desenvolupament, tant a Salt com a Quilalí, que no es podrien llistar totes en aquest pròleg. Però si se'n poden resumir els resultats, els efectes. Un Salt més solidari i un Quilalí que ha pogut organitzar els seus camperols a la UGAQ, i ha permès als estudiants de la zona rural de San Bartolo poder acabar la secundària a la seva comunitat, a les dones amb embarassos de risc poder estar millor ateses i així lluitar amb eficàcia contra la mortalitat materna i infantil, tenir medicaments a preus a l'abast de la població gràcies a la farmàcia popular...

I el més interessant de tots aquests bons resultats és que són fruit de la solidaritat dels saltencs i les saltenques, de les institucions que hi han donat suport i sobretot de l'esforç dels amics i amigues de Quilalí que s'han implicat en el desenvolupament del seu municipi i que han lluitat per millorar les condicions de vida dels seus habitants.

Ens sembla també un esforç gegantí poder recordar a totes les persones, associacions, escoles, negocis i institucions que han donat suport a aquesta construcció solidària; això ens omple d'orgull i ens fa pensar que la implicació de tantes persones i institucions, aquí i allà, farà que aquest agermanament pugui continuar en el futur amb la implicació d'altres persones amb tanta empenta com la que hi hem aportat tots i totes les que hem anat participant en les activitats. A tots ells i elles: gràcies.

I, és clar, dins d'aquesta construcció solidària no hi ha participat només Salt i Quilalí sinó que s'ha tingut suport des d'altres municipis catalans, de l'Estat espanyol, nicaragüencs, europeus i americans. Per tant és una construcció àmplia i participativa.

Ara, sense cap dubte, els protagonistes de l'agermanament i de l'experiència que us presentem en aquest llibret són els quilalians i quilalianes, la comunitat de San Bartolo i els alumnes i les alumnes de l'institut que ara ja són professors del centre, de l'escola de San Bartolo i d'altres institucions estatals a Quilalí.

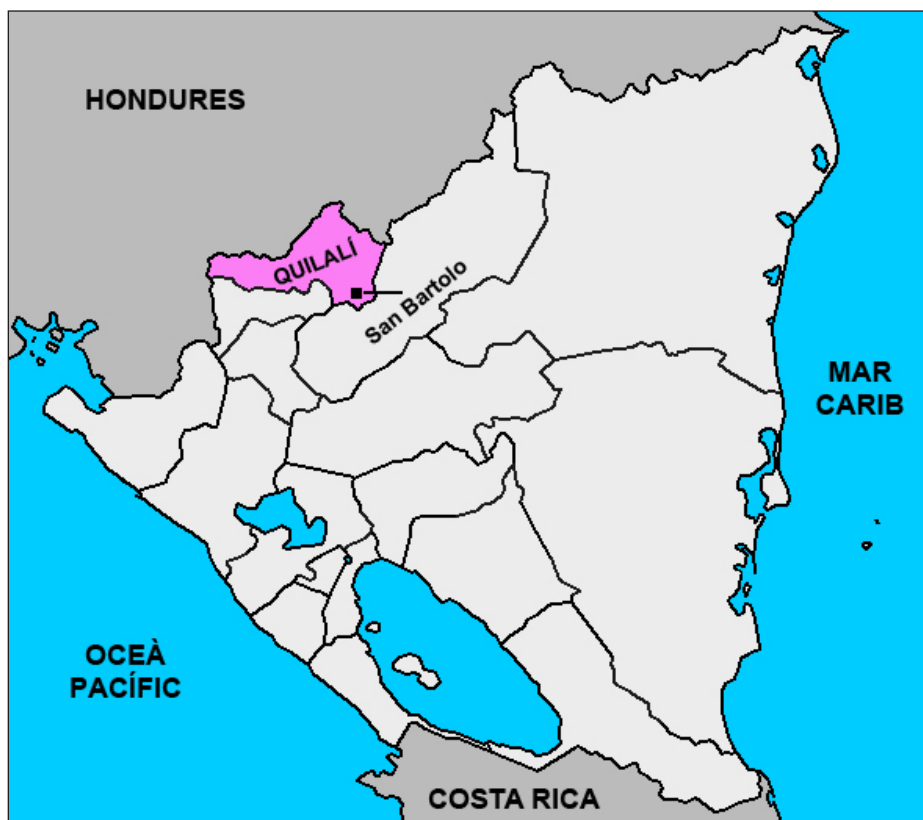
Per tant, constatem que els agermanaments, des del punt de vista de l'esforç concertat entre dos pobles, són una eina eficaç i sostenible per avançar cap al desenvolupament dels pobles i les societats. Una eina que implica recursos humans, materials i econòmics i que crea un vincle entre els pobles que cada cop es fa més fort i durador.

Finalment, us encoratgem a llegir aquesta intensa experiència educativa a San Bartolo i, així mateix, a participar en activitats de solidaritat, perquè, com va dir una poetessa nicaragüenca, "la solidaridad es la ternura de los pueblos", frase que hem utilitzat per donar nom a l'institut rural que aquí us presentem.

Comissió d'Agermanament Salt x Quilalí

Presentació del cas

Títol del projecte	Institut rural agropecuari i comunitari <i>Tres de marzo, ternura de los pueblos</i>
Localització	Comunitat de San Bartolo, Quilalí (Nicaragua)
Entitat executora	Comissió d'Agermanament Salt x Quilalí Comité de Hermanamiento Quilalí x Salt
Finançament	Ajuntament de Salt Comissió d'Agermanament Salt x Quilalí Diputació de Girona
Durada/Període	1996 fins l'actualitat
Objectiu general	L'objectiu general del projecte és millorar el nivell de vida de la comunitat de San Bartolo i rodalies, fet que es concreta en: • Comptar amb una oferta d'estudis secundaris amb especialització agropecuària • Fomentar l'organització comunitària

Font: Luventicus

Partenariat

Comissió d'Agermanament Salt x Quilalí

Entitat sense ànim de lucre, creada l'any 1989 amb la finalitat de promoure un agermanament entre el poble de Salt i el municipi nicaragüenc de Quilalí. Diferents entitats del municipi, des d'associacions de barri, fins a entitats esportives, passant per agrupacions culturals, van participar a la campanya d'adhesió i informació per sol·licitar l'agermanament del poble de Salt amb Quilalí, i van iniciar una recollida de signatures per donar-hi suport.

La Comissió es planteja la seva tasca en dos àmbits: per una banda, la cooperació al desenvolupament mitjançant la promoció de projectes en els àmbits educatiu, sòciosanitari i productiu al municipi germà de Quilalí i, per altra banda, la sensibilització del poble de Salt per anar generant una consciència col·lectiva sobre les condicions de vida d'una comunitat del Sud com és Quilalí i les possibilitats de contribuir a millorar-les.

Comité de Hermanamiento Quilalí x Salt

Entitat sense ànim de lucre, creada l'any 1989 amb la finalitat de coordinar *in situ* els projectes que des de Salt i Quilalí es financen i es promouen. Per tant, aquest comitè neix arrel de l'acord d'agermanament amb Salt per erigir-se en contrapart local i treballar per la correcta implantació i coordinació dels projectes impulsats. D'aquesta manera s'assegura que els projectes sorgeixen per satisfer necessitats realment existents a la comunitat i que són degudament executats. El comitè està format per una Junta Directiva i l'Assamblea de socis i sòcies.

El context

Quilalí

El municipi de Quilalí està situat al nord-est de Nicaragua i del Departament de Nueva Segovia, a uns 35 quilòmetres de la frontera amb Hondures, en un terreny muntanyós. Al terme municipal hi ha la muntanya el Chipote, un dels enclaus del moviment guerriller nacionalista que Sandino va organitzar contra la invasió dels *marines* nord-americans a finals de la dècada dels anys vint. El municipi està situat entre tres conques fluvials permanents, el riu Coco -un dels més importants del país- i els seus afluents, el riu Jicaro i el Murra, a més de les múltiples "quebradas" o rieres estacionals en època de pluges.

Quilalí té una extensió de 542 km², superior a la comarca del Gironès, i una població de 26.461 habitants (dades del cens de població realitzat l'any 2005), dels quals 5.625 viuen a la zona urbana i 20.832 a les comunitats rurals i els assentaments (Panalí, San Bartolo i El Coco). Donades les característiques geogràfiques i climàtiques de la zona, l'activitat econòmica més important és la ramaderia, i altres activitats rellevants per la comunitat són el conreu de "granos básicos" (arròs i *frijol*), el plàtan i l'agricultura d'autoconsum. Segons un mapa de pobresa realitzat l'any 2008, tant el departament de Nueva Segovia com el municipi de Quilalí són considerats zones d'alta pobresa -aquest últim amb un índex de pobresa extrema del 51,9%.

San Bartolo és un assentament situat a 18 km del nucli urbà de Quilalí, el segon en nombre d'habitants. Si fins l'any 1980 era una petita comunitat rural, a partir d'aquesta data es va convertir en un assentament humà amb la finalitat de concentrar la població camperola de la zona, i així poder assegurar-ne el desenvolupament i afavorir l'autodefensa davant les agressions armades de

“la Contra”, un grup armat antisandinista finançat pels Estats Units. En la línia de la política del govern revolucionari duta a terme a diferents llocs del país, a Quilalí s'havien construït tres assentaments: San Bartolo, Quilalí i El Coco. S'hi van construir habitatges d'estil urbà pels pobladors, amb un parc públic, una escola i un centre de salut, i es van començar a organitzar les cooperatives agropecuàries.

Gràcies a la fertilitat de les terres i la relativa bona comunicació de San Bartolo amb el nucli urbà, la seva població va anar creixent, de manera que l'any 1996

comptava amb 3.000 habitants i una àrea d'influència de 1.500 més. Això passava en una comunitat sense accés a aigua potable, a l'energia elèctrica o al telèfon, i amb una precària urbanització i ordenament dels carrers – actualment ja té servei d'energia elèctrica i des de finals de 2011 també cobertura per a telèfons mòbils. L'any 1996, San Bartolo disposava d'un centre de salut que atenia la micro-regió i també a la població d'altres municipis, i d'una escola primària. Les dades del cens de l'any 2005 situen San Bartolo com una comunitat de 2.547 habitants (un 44,76% dels quals són menors de 15 anys) i un índex d'extrema pobresa del 66,5%.

La Junta Comunal és l'òrgan de govern de l'assentament, i està formada per cinc membres representatius escollits per la comunitat. El seu president forma part del llavors anomenat Comitè de Desarrollo de Quilalí, un òrgan consultiu de l'alcalde del qual formen part també representants de les juntes comunals de totes les comunitats, els assentaments i el centre urbà, representants de les delegacions municipals dels diferents ministeris i presidents de les associacions i organitzacions no governamentals (ONG).

Salt

Estès a la riba dreta del riu Ter, Salt és un municipi de 30.689 habitants (dades de 2011) que es dediquen principalment a la indústria i els serveis, amb les activitats agrícoles en clara regressió. Salt va créixer exponencialment al llarg del segle XX, quan va triplicar la població, i avui és el municipi més densament poblat de les comarques gironines. Les causes d'aquest creixement van des de la prosperitat de la indústria tèxtil, passant per la millora de la xarxa de comunicacions, fins a la saturació urbanística del municipi veí de Girona. Dels poc més de 7.000 saltencs l'any 1960, s'arriba als 11.477 el 1970 com a resultat de l'onada d'immigració majoritàriament andalusa. A l'inici del segle XXI la població saltenca arriba a les 30.000 persones i és formada per un mosaic de nacionalitats, entre les quals destaquen els col·lectius marroquí (4.725 veïns), gambià (1.850) i honurenys (1.241). El 3 de març de 1983 Salt es va segregar de Girona, a la qual l'havien unit uns anys abans, durant el franquisme, i va esdevenir de nou un municipi independent; d'aquí el nom de l'institut de San Bartolo, batejat amb una data tan significativa pel seu municipi germà.

Nicaragua i l'educació

El sistema educatiu de Nicaragua ha estat marcat per les etapes de guerres i dels diferents governs –liberals, conservadors, revolucionaris sandinistes– que en arribar al poder han intentat construir el seu propi model educatiu, sovint trencant amb el llegat del passat. En general, es pot afirmar que en els últims 30 anys Nicaragua ha experimentat avenços en els nivells de matrícula, retenció i promoció escolar en els diferents nivells i modalitats educatives - primera infància, primària, secundària, tècnica, superior i alfabetització- tant en les zones rurals com urbanes.

Quan va triomfar la revolució popular sandinista l'any 1979 –posant fi a dècades de dictadura somocista, iniciada l'any 1934–, les noves autoritats es van trobar amb unes dades educatives molt endarrerides: 50,3% d'analfabetisme, 64,8% de taxa neta d'escolaritat en educació primària i el 80% d'escoles a l'àrea rural amb menys de quatre cursos. Una de les primeres tasques de la revolució va ser desenvolupar la “Gran Consulta Nacional acerca de los Fines, Objetivos y Principios de la Nueva Educación”. Es va desenvolupar àmpliament l'educació popular i alliberadora, i al llarg de la dècada dels 80 es va enfortir molt el rol de l'Estat en educació. El nombre d'estudiants es va duplicar a tots els nivells, mentre que el nombre de mestres es va triplicar. Es van construir noves escoles i es van enfortir els nivells d'organització de mestres, pares i mares de família i estudiants.

Tal com havia passat l'any 1979 respecte de l'educació somocista, a partir de 1990 els nous governants van destruir tot el que s'havia construït en matèria d'educació durant una dècada, conduint l'educació nicaragüenca a una de les crisis més agudes de la seva història: baix nivell educatiu dels estudiants, taxes d'escolaritat molt baixes, taxes de deserció molt altes, etc. El govern de la Unión Nacional Opositora (UNO), entre 1990 i 1996, va portar a terme una política educativa encaminada a la privatització del sistema d'escola pública, va canviar el currículum i va revaloritzar els valors cristians tradicionals. No és un fet anecdòtic que la màxima autoritat religiosa del país, el cardenal Miguel Obando y Bravo, fos assessor del ministre. Un exemple il·lustratiu d'aquest retorn als valors tradicionals més conservadors és la prohibició que es va imposar a les noies que estaven embarassades o que eren mares de matricular-se a l'educació secundària diürna perquè eren un mal exemple per les altres noies, emplaçant-les a estudiar secundària sabatina. Un fet definitori d'aquesta etapa és que l'educació va deixar de ser gratuïta, i les despeses –de llibres de text, material escolar, drets a exàmens i matrícula– van passar a córrer a càrrec de l'usuari.

Malgrat les debilitats esmentades, del període 1990-2006 podem assenyalar com a positiva l'aprovació per un notable consens del Pla Nacional d'Educació 2001-2015, així com la integració, l'any 2005, del Fòrum Nacional d'Educació, que va comptar amb la participació de representants de les institucions educatives i d'organitzacions de la societat civil, o l'aprovació de la Llei General d'Educació amb un ampli consens i amb la participació també de la societat civil.

L'any 2007 marca un nou gir en el model educatiu del país. El Ministeri d'Educació del Govern de Reconciliació i Unitat Nacional elabora els nous currículums de l'educació bàsica i mitja, confeccionats a través de la “Gran Consulta Nacional del Currículum”, realitzada entre març de 2007 i març de 2008 emulant la consulta realitzada als anys 80. El nou govern considera l'educació gratuïta com un dret humà inherent a totes les persones sense discriminació, i com un eix fonamental de desenvolupament, en tant que pot contribuir a la reducció de la pobresa i al desenvolupament sostenible. A més, reconeix la necessitat d'extendre l'educació i d'eleva la seva qualitat, així com d'implantar una gestió descentralitzada i participativa, i aposta per a que les universitats contribueixin a resoldre problemàtiques del país, sobretot les relatives a l'exclusió i la pobresa de la majoria de la població.

Pel que fa al departament de Nueva Segovia (on es troba el municipi de Quilalí), l'any 1995 un 61% de la població en edat escolar estava sense escolaritzar, xifra que pujava al 70% en el cas de la població rural, mentre que el 35% de la població (i el 45% en el cas rural) era analfabeta. Quilalí disposava de 39 escoles primàries però només d'un institut al nucli urbà, tots ells centres públics. San Bartolo, per la seva banda, comptava amb dues aules de preescolar per a 40 nens i nenes i una escola on s'impartien els sis graus de primària en doble línia. De la plantilla de 13 mestres, cinc eren graduats en magisteri i la resta eren empírics (sense formació específica). Dels 1.500 nens i nenes en edat escolar de San Bartolo i rodalies, només 480 (un 32%) es van matricular l'any 1995, i entre aquests el nivell de deserció era molt alt.

Fins que es va posar en funcionament l'institut, els alumnes de San Bartolo que acabaven la primària havien d'anar a estudiar a Quilalí, fet que comportava uns costos molt difícils d'assumir per la majoria de famílies. Segons dades de 2005, però, després d'uns anys de funcionament de l'institut de San Bartolo, el nombre d'alumnes matriculats és més alt que el d'altres zones rurals, tot i que encara no arriba a la proporció del nucli urbà. La matrícula va en augment cada any i el percentatge de noies matriculades és més elevat que el dels nois.

L'agermanament entre Salt i Quilalí

Orígens

El triomf de la revolució popular sandinista, el 19 de juliol de 1979, va despertar enormes simpaties arreu del món, i també a Catalunya. Alguns mestres catalans van participar a la “Cruzada Popular de Alfabetización” impulsada pel govern sandinista, i el seu testimoni va ser decisiu per conscienciar sobre la lluita del poble nicaragüenc després de dècades de dictadura i havent-se d'enfrontar, un cop al poder els sandinistes, a les agressions de “la Contra”, que pretenia derrocar la revolució. En aquest context, nombrosos municipis catalans van agermanar-se amb municipis nicaragüencs com a mostra de solidaritat cap a la revolució. L'objectiu d'aquests agermanaments era contribuir a que el poble nicaragüenc pogués mantenir i consolidar les conquestes obtingudes a partir de la revolució popular sandinista.

A mitjans de la dècada dels 80, des de l'Escola d'Adults de Salt es va endegar una campanya de recollida de material escolar que va culminar amb la creació de la Coordinadora d'Escoles d'adults pro-Nicaragua i amb una extensió de la campanya arreu de les comarques gironines. Després de contactes amb persones i organitzacions vinculades a la solidaritat amb Nicaragua, el maig de 1988 va tenir lloc la campanya “Fem un Salt solidari” en el marc de la campanya “Catalunya Solidària” promoguda des del Consell d'Europa. A partir d'aquesta campanya, així com també de la impulsada per Girona amb motiu de l'huracà Joana, es van accelerar els tràmits de l'agermanament. L'alcalde sandinista de Quilalí, Jaime Vásquez, va proposar l'agermanament i es va iniciar una campanya d'informació i adhesió, convidant totes les entitats de Salt a participar-hi – 23 d'elles ho van fer. Donat que el suport a la iniciativa era unànime, l'aprovació de l'agermanament per l'Ajuntament de Salt va ser molt ràpida. El mes d'agost de 1989 es va fer el primer viatge a Quilalí per part d'una delegació de vuit persones de diferents indrets catalans (Salt, Anglès, Badalona i Sant Andreu) i es van començar a assentar les bases de l'agermanament Salt-Quilalí.

Les primeres activitats

El Nadal de l'any 1989 es va realitzar la primera campanya de solidaritat en el marc de l'agermanament, que va consistir en la recollida de material escolar i sanitari per a ser enviat a Quilalí. En una visita de l'alcalde de Quilalí l'any següent a Salt, es van decidir els primers projectes de cooperació a realitzar a Nicaragua, que es finançarien des de Salt i utilitzarien mà d'obra del municipi nicaragüenc:

- Construcció d'una biblioteca pública
- Posada en funcionament d'un taller de costura per a dones del poble i dels assentaments
- Compra d'un equip de vídeo per a un centre recreatiu juvenil
- Col·locació d'una tanca metàl·lica al preescolar
- Finançament de dos mestres que portaven un grup nocturn de l'Institut de Secundària Orlando Talavera de Quilalí

L'any 1990 es van celebrar eleccions presidencials a Nicaragua i el governant Frente Sandinista de Liberación Nacional (FSLN) va ser derrotat per la Unión Nacional Opositora (UNO) de Violeta Barrios de Chamorro, fet que va canviar la situació no només del país sinó també dels agermanaments existents, que van veure com les facilitats que hi havia hagut fins aleshores, tant a nivell de contacte com per fer arribar material a Nicaragua, desapareixien progressivament. A Nicaragua en general, i a Quilalí especialment, la situació va empitjorar notablement amb l'aparició de "la Recontra" –antics membres de la "Contra" que van tornar a la lluita armada- i de diversos grups armats, fet que va dificultar moltíssim la consolidació dels projectes de cooperació iniciats. En aquesta època comencen les amenaces de mort als membres del "Comité de Hermanamiento", els atemptats contra la biblioteca i el centre recreatiu, la destrucció de part del material enviat, etc. Malgrat tot, es continua treballant en la sensibilització i en la recaptació de fons per tal de tirar endavant més projectes.

Entre els anys 1990 i 1995 s'anirà produint progressivament una evolució estratègica de les actuacions, passant de donar resposta a peticions personals o d'entitats de Quilalí a una cooperació enfocada al desenvolupament sostenible. Així, es dóna suport a l'elaboració del pla estratègic municipal, es crea la Unión de Ganaderos y Agricultores de Quilalí (UGAQ), i es posen les bases per a l'institut de San Bartolo i la Casa Materna. En aquest període es duen a terme nombroses campanyes i projectes, entre els quals podem destacar:

- Formació en educació especial d'una mestra del municipi de Quilalí, que es va desplaçar durant 6 mesos a Salt
- Correu aeri de medecines per atendre algunes necessitats bàsiques del centre de salut de San Bartolo
- Adquisició d'un receptor de televisió i d'un vídeo per al centre juvenil de Quilalí (per substituir el que va destrossar la "Recontra")
- Granja de porcs gestionada per un grup de dones de San Bartolo
- Cultiu de cítrics d'una cooperativa de San Bartolo
- Una part de 7 beques de secundària per a que alguns dels alumnes de San Bartolo estudiessin a Quilalí
- Creació de "La Xarxa", un grup de persones de Salt disposades a cotitzar trimestralment per finançar projectes a Quilalí i que comença a funcionar l'any 1992
- Brigades de treball, a través de les quals des de l'any 1992 algunes persones de Salt es traslladen a Quilalí per treballar en diferents projectes (restauració d'espais, construcció, estudi de nous projectes, etc)

1996, un any clau

L'any 1996 marca un punt d'inflexió en l'agermanament Salt-Quilalí, degut a vàries raons. En primer lloc, inicia les seves activitats l'institut de San Bartolo i es consoliden dos grans projectes més, definits a partir del pla estratègic del municipi, tal com veiem a continuació:

- **Unión de Ganaderos y Agricultores de Quilalí (UGAQ).** Es comença amb 6 cooperatives del municipi i es finança un fons rotatiu per a la compra i engreix de bestiar per a la venda directa a l'escorxador amb la finalitat de millorar les condicions de vida dels membres de les cooperatives i les seves famílies. La UGAQ neix com un ens autònom de l'agermanament, amb suport tècnic i per buscar finançament. Actualment continua funcionant amb molt dinamisme i ha crescut considerablement.
- **Institut de San Bartolo.** L'objectiu del projecte és possibilitar als joves de l'àrea rural de San Bartolo que han acabat la primària seguir els seus estudis secundaris, a més de la possibilitat d'aprendre una matèria que sigui útil pel treball de la terra. El cost total del projecte per cinc anys es preveu de 26.348 euros.
- **Casa Materna o Casa de la Dona de Quilalí.** L'objectiu d'aquest projecte és oferir a les dones de les comunitats rurals que presenten un embaràs de risc un espai d'acollida on es pugui fer el seguiment sanitari i on es desenvolupin activitats socioeducatives a fi de millorar la salut materna i infantil al municipi. Actualment continua funcionant, tot i que amb molts problemes econòmics i gestionada per una associació local que es va formar quan els donants internacionals van començar el procés de traspàs del projecte. La Comissió d'agermanament hi continua donant suport.

Un altre fet que va marcar el projecte en aquest 1996 va ser el conflicte entre la Comissió d'Agermanament Salt x Quilalí i l'Ajuntament de Salt, fet que va marcar el futur de les seves relacions i del finançament dels projectes per part de l'Ajuntament, que es va reduir.

Aquest va ser també l'any en el qual es va presentar el Pla de Desenvolupament Integral del Municipi de Quilalí (PIDQ), elaborat per membres del departament de geografia de la Universitat de Girona per encàrrec dels municipis agermanats. El pla es va plantejar com un esquema director del desenvolupament futur del municipi, amb una perspectiva temporal a mitjà i llarg termini, fixant una estratègia, objectius i prioritats que actuen com a referent global per a l'actuació al municipi. L'alcaldia de Quilalí es va comprometre a gestionar-lo i a que el pla fos aprovat pel Comitè de Desarrollo, mentre que el Comitè de Hermanamiento i la Comissió d'Agermanament es van comprometre a utilitzar-lo com a marc en les seves actuacions de cooperació. Els seus eixos temàtics prioritaris són:

- Garantir uns mínims nivells de subsistència a tots els habitants
- Actuar en l'àmbit energètic
- Procurar una millora mediambiental en l'abastiment d'aigua, control de residus sòlids i protecció i recuperació forestal
- Incidir en el camp del desenvolupament humà, de l'organització i de la cohesió i dels serveis a la població
- Estructurar el territori i els usos del sòl, amb la finalitat de maximitzar-ne l'ús potencial
- Desenvolupar econòmicament els sectors ramader, agrícola, transformador, comercialitzador i de serveis

Paral·lelament, projectes de diferents tipus van continuar desenvolupant-se al llarg d'aquest any –de sensibilització, de tramesa de material, productius, de beques, brigades, etc. El creixement en nombre i pel que fa a l'abast dels projectes va portar la Junta Directiva de l'agermanament a destinar un pressupost per a la contractació d'una coordinadora del projecte per tal de fer el seguiment dels projectes a Quilalí, càrrec que va recaure en la saltenca Imma Bartrina, i d'un assessor tècnic per desenvolupar la UGAQ, el quilalià Jaime Vásquez. També es va llogar una oficina a Quilalí i es va comprar un vehicle.

L'agermanament a partir de l'any 1996

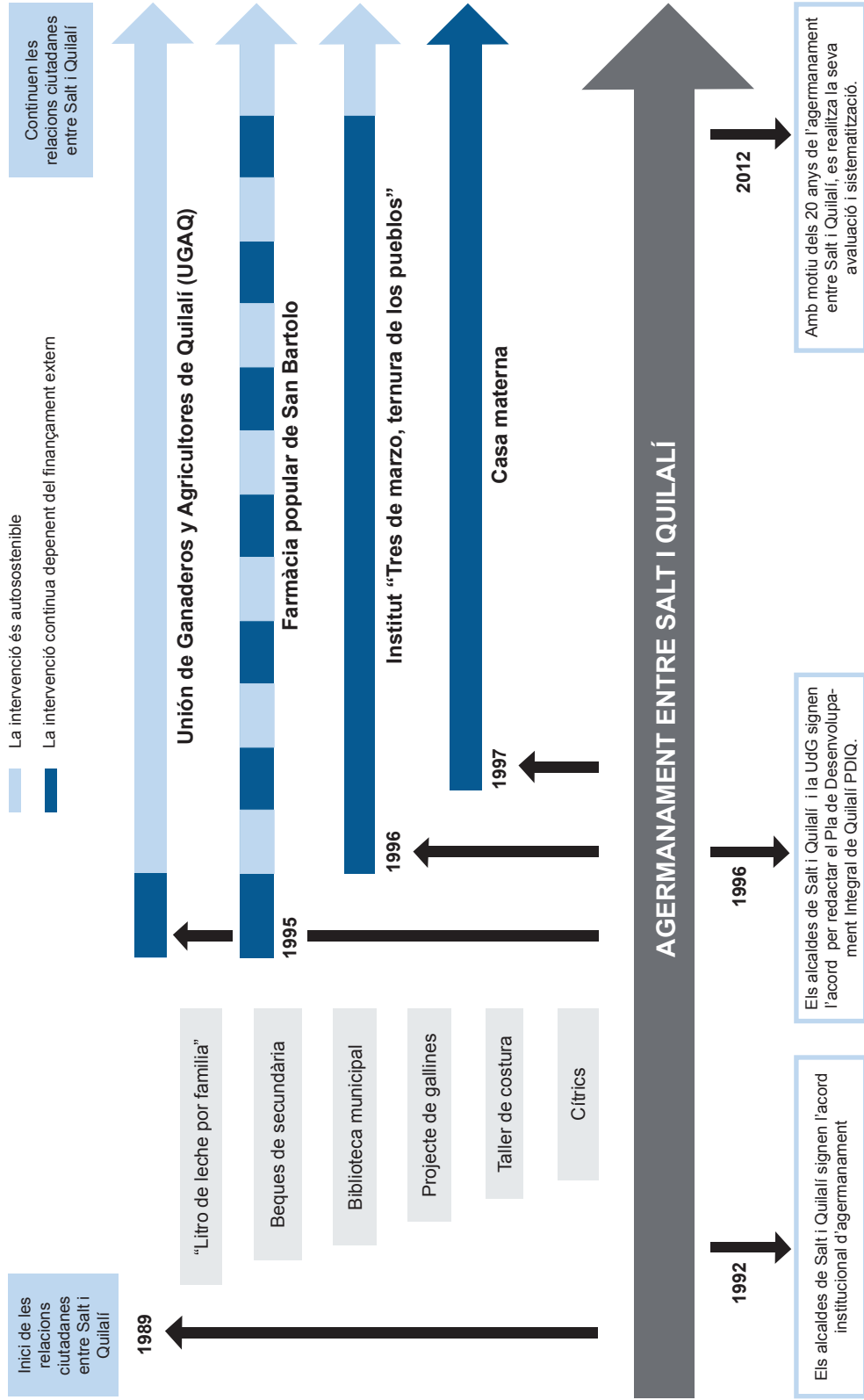
Des de l'any 1997 fins l'actualitat l'agermanament ha continuat les activitats de suport als projectes endegats a Quilalí, tot i que a partir de l'any 2004, si bé s'han continuat finançant projectes a través dels fons rebuts per l'Ajuntament de Salt i la Diputació de Girona, disminueixen notablement les activitats de recaptació de fons i de sensibilització fetes des de la Comissió de Salt. Això és degut a les dificultats de trobar nous voluntaris que gestionin l'entitat i la impossibilitat de continuar la seva implicació a nivell de responsabilitat i de temps per part dels membres originals de la Comissió.

Fins el 2004 s'han continuat fent trameses de materials, visites de sensibilització a Salt, activitats de recaptació de fons i sensibilització i estades solidàries a Quilalí. També s'han fet convenis i col·laboracions amb altres entitats i institucions (Escola d'adults, Universitat de Girona, Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament, ONGD, etc.). D'altra banda, s'han continuat i tirat endavant projectes de cooperació com ara:

- Professionalització de mestres de Quilalí
- Beques de secundària per a estudiants de Quilalí
- Farmàcia popular San Bartolo
- Finançament d'un mestre de primària
- Rehabilitació després de l'huracà Mitch (que va arrasar diversos països d'Amèrica Central l'any 1988)
- Consolidació de l'equip tècnic
- “Casa de la juventud y la niñez” de San Bartolo
- Projecte de desenvolupament del Valle de las Vigías

Un aspecte que cal destacar de l'agermanament al llarg de tots els seus anys d'existència són les visites que s'han fet des de Salt cap a Quilalí (que han estat almenys de 200 persones) i de Quilalí cap a Salt (no inferiors a les 20 persones). Aquestes últimes eren una oportunitat per fer actes de sensibilització a les escoles i instituts de Salt i a les associacions de la comarca, a la vegada que s'organitzaven activitats de recollida de fons i conferències per parlar de l'agermanament i del context a Quilalí i a Nicaragua en general. A les visites de Salt a Quilalí sempre es feia alguna aportació professional voluntària en projectes en execució o en altres aspectes més generals de l'agermanament.

Línia de temps de l'agermanament

El projecte de l'institut

Inicis i objectius

La necessitat de construir un institut d'educació secundària a San Bartolo l'any 1995 ve marcada per un context on les polítiques educatives de Nicaragua tendien a la privatització del sistema escolar. Tenint en compte que l'educació i el desenvolupament cultural són dos eixos bàsics pels quals passa el progrés de tota comunitat, i que la població menor de 25 anys era d'un 67,5% a la Nicaragua de 1995, era evident que la joventut era un col·lectiu molt important a l'hora de dissenyar polítiques de desenvolupament.

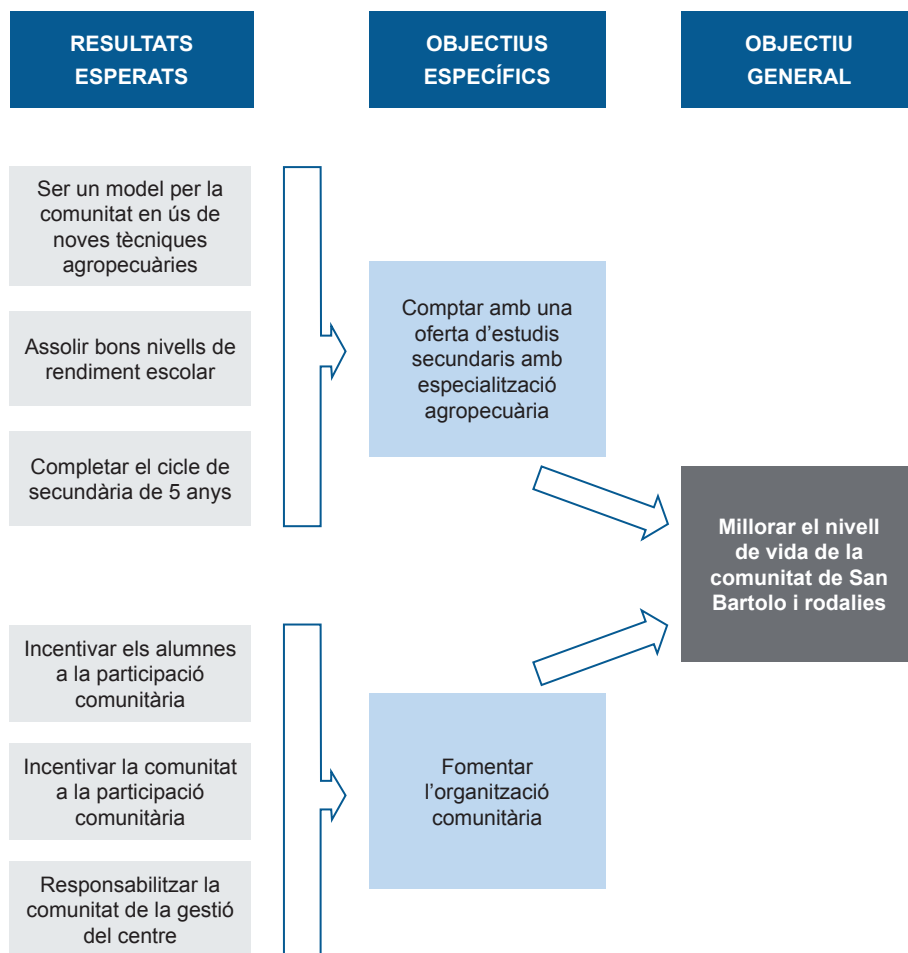

Quan es va prendre la decisió de començar a treballar per construir l'institut comunitari de secundària, els projectes educatius en curs com a part de l'agermanament eren 9 beques de 1.050 dòlars cadascuna (any 1993) destinades a joves per tal que poguessin continuar els estudis de secundària. La nova proposta, sorgida de la comunitat, era invertir els diners de les beques en el funcionament de l'institut, continuant amb les beques només fins que els becats acabessin els seus estudis. D'aquesta manera la inversió econòmica no seria molt superior a la de les beques, mentre que les persones beneficiàries podrien ser moltes més, a banda del fet que l'institut podria servir com un important dinamitzador comunitari.

El mes de febrer de l'any 1996 va començar el primer curs a l'institut rural agropecuari i comunitari de secundària bàsica "Tres de marzo, ternura de los pueblos", amb un total de 3 professors i 46 alumnes que prèviament van passar una prova per unificar nivells i recordar continguts bàsics. L'estratègia de treball era donar suport a la comunitat per tirar endavant el projecte i assumir el finançament de manteniment de les infraestructures i el personal fins acabar el cicle de secundària. Posteriorment, un cop l'institut estigués funcionant amb el cicle de secundària complet i unes infraestructures

adequades, es tractava de donar suport a la Junta Comunal i al Consejo Escolar de Centro per demanar al Ministeri d'Educació que es fes càrrec de totes les despeses, considerant l'institut com el segon centre de secundària del municipi – després del del centre urbà de Quilalí. També es pretenia que l'Institut Nacional Tecnológico pogués lliurar als alumnes un diploma de tècnic en agropecuària, ja que l'assignatura d'agropecuària és obligatòria al llarg dels cinc cursos impartits, fet que com veurem més endavant no va ser possible.

Com s'ha vist, si un dels objectius de l'institut era dotar la població d'una oferta d'estudis secundaris amb especialització agropecuària, un altre objectiu molt important era fomentar l'organització comunitària, fet que en últim terme contribuiria també a millorar el nivell de vida de San Bartolo i rodalies. En aquest sentit, els diferents òrgans formats al voltant de l'institut, amb la participació de membres de la comunitat, contribuïen a aconseguir-ho. El Consell Escolar de Centre, format per un professor o professora, un pare o mare de família, un estudiant, un membre del comitè i un membre de la Junta Comunal, és el màxim òrgan de decisió del centre. Un altre òrgan, el Consell de Pares i Mares de família proposa activitats extraescolars i participa en activitats del centre, mentre que el Consell Estudiantil està format per un alumne de cada curs fins a un màxim de tres.

L'any 1995 a Nicaragua es proposava realitzar dues hores setmanals de formació pràctica, que a l'institut de San Bartolo, amb acord i encoratjament del Ministeri d'Educació, es van augmentar fins a deu i es van transformar en l'assignatura de formació agropecuària, meitat teòrica i meitat pràctica, dividida en quatre mòduls: sòls, cultivar l'arròs, cultivar el blat de moro i cultivar el *frijol*. D'aquesta manera es pretenia acostar el sistema educatiu i els continguts del currículum als alumnes i als membres de la comunitat. A banda del currículum educatiu, va haver-hi altres activitats que

es van dur a terme durant el primer any de funcionament de l'institut: concurs de poesia i de dibuix; xerrada sobre prevenció de l'ús i consum de drogues i malalties de transmissió sexual; dia de convivència entre pares i mares, professors i alumnes; suport a l'organització i participació a la "feria del maíz"; o plantació d'arbres al voltant de la tanca perimetral del centre i a l'entrada.

Pel que fa als professors, segons la normativa del Ministeri d'Educació aquests havien de ser titulats universitaris

en la matèria que impartien, requeriment difícil de complir en un context de postguerra i amb una situació política convulsa que feia difícil trobar personal format al municipi, i molt menys per impartir secundària. De fet, una de les coses que estava finançant l'agermanament en aquell moment eren beques per a que els professors de l'insitut de Quilalí anessin a estudiar a la Universitat d'Estelí, la més propera, per professionalitzar-se, ja que no hi havia cap professor o professora de secundària titulat. Entre els alumnes matriculats el primer any hi havia mestres de l'escola i auxiliars d'infermeria del centre de salut, fora en principi de l'edat escolar però que buscaven obtenir el títol de batxillerat i després professionalitzar-se o continuar els estudis. Eren originaris de diferents comunitats del municipi de Quilalí i també del veí de Wiwilí.

El projecte va començar amb uns socis inicials molt implicats en la posada en marxa i funcionament de l'institut, i de mica en mica es van anar produint sinèrgies amb altres persones i entitats, tant de Nicaragua com catalanes i de la resta de l'Estat, per donar suport al desenvolupament del projecte i a la comunitat de San Bartolo. Així, per exemple, la cooperativa "Nueva Unión y Esperanza" va cedir els terrenys i edificis per a l'institut; la comunitat -a través de la Junta Comunal i els pares i mares de família- van donar tot el suport necessari per a la construcció i manteniment del centre i van aportar un mínima quota mensual; la UGAQ va donar suport en tot el que fa a continguts de l'assignatura agropecuària; els professors i professores de l'institut de Quilalí van donar suport als professors de l'institut de San Bartolo per preparar les classes; el Ministeri d'Educació va facilitar l'assessorament i la supervisió tècnica i va habilitar professors; i les comissions d'agermanament es van comprometre a garantir el sou del personal docent seleccionat i a assegurar el manteniment de la infraestructura.

Evolució i situació actual

Des de l'any de la seva inauguració fins a l'actualitat, l'institut ha fet una evolució molt positiva, tant pel que fa a l'augment de la matrícula, al nombre de professors i a la seva formació, a la responsabilitat que ha anat adquirint el Ministeri d'Educació –que ha anat assumint progressivament les despeses des de l'any 2003-, a l'aportació de personal per part de les diferents institucions del municipi, i a l'animació social de la comunitat. En conjunt, s'ha donat un pas molt important cap a la consecució de l'objectiu general del projecte, que era millorar les condicions de vida dels habitants de la comunitat de San Bartolo i la seva àrea d'influència.

És important destacar que la matrícula del centre ha anat creixent des dels seus inicis, com també ho ha fet la taxa de retenció (alumnes que, havent-se matriculat, continuen els estudis) i el número d'estudiants aprovats -i per tant el número de nois i noies que han acabat la secundària completa. Entre 1996 i 2011 hi ha hagut un total de 2.363 nois i noies que han acabat el curs de secundària on s'han matriculat, i 1.829 d'aquests (un 78% del total) han aprovat totes les assignatures i han passat de curs.

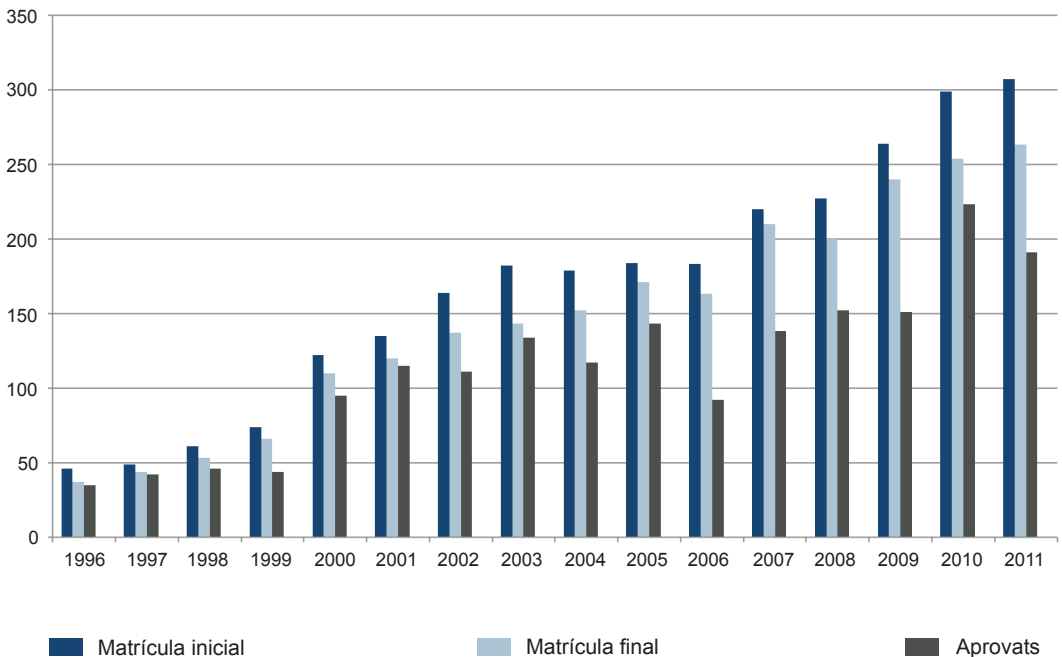
Al llarg de tots aquests anys l'institut ha estat funcionant en dos torns de secundària regular –de matí i de tarda-, però a partir de l'any 2010 funciona també un torn nocturn. A partir de 2011 s'inicia una secundària accelerada els diumenges, anomenada Sandino II i impulsada pel govern sandinista.

Certificat. Des de la creació del centre es va intentar que l'Institut Nacional Tecnológico (INATEC), entitat que certifica els estudis i els centres d'estudis tècnics a Nicaragua, atorgués un certificat de tècnic agropecuari als alumnes que acabessin la secundària a l'institut. Però per obtenir aquest títol es requerien una sèrie de característiques d'infraestructura, de formació dels docents, de materials i, sobretot, d'hores i qualitat de la formació de les quals no es disposava en aquell moment inicial. És per això que no va ser possible que l'INATEC concedís el certificat, i es va optar per lliurar un certificat no oficial d'agropecuària als alumnes que acabessin els estudis al centre. En contrapartida es va optar per organitzar els continguts com a part de l'assignatura que demanava el Ministeri d'Educació, orientació tècnica i vocacional, i se li va introduir tota la temàtica agropecuària possible per tal d'adaptar-se a les necessitats dels alumnes de San Bartolo.

Professors i alumnes. Quant als professors de secundària, el Ministeri d'Educació exigeix que siguin professors diplomats o bé llicenciats; i els que no compleixen aquests requisits són considerats "empírics", que a secundària representen el 58% del col·lectiu a tot el país l'any 2012. A l'institut de San Bartolo, la meitat dels professors i professores, 7, compleixen amb aquest requisit del Ministeri; 3 són estudiants universitaris; 3 són mestres d'educació primària; i els altres 2 són batxillers. A més, cal destacar el fet que el 40% dels professors són ex alumnes de l'institut.

Els resultats acadèmics de l'institut de San Bartolo són en general molt satisfactoris. Segons el govern sandinista, a finals de l'any 2011 la taxa de retenció escolar a secundària a tot el país va ser del 90%, una fita molt important tenint en compte que uns anys enrere les taxes eren molt més reduïdes. L'institut de San Bartolo ha mantingut una taxa de retenció del 88% al llarg dels seus 16 anys d'història, amb un mínim del 79% l'any 2003 i un màxim del 95% el 2007. D'altra banda, alguns estudiants i professors de l'institut s'han presentat a competicions educatives a nivell nacional i han quedat en bones posicions (millor estudiant del departament de Nueva Segovia, millor professor de secundària a nivell nacional, etc).

Els estudiants no només s'han integrat a la Federació d'Estudiants de Secundària, que s'organitza en diferents subcomissions que treballen temes diversos, sinó que han donat suport a activitats celebrades al municipi, com per exemple la "feria del maíz", i han ajudat a dinamitzar les relacions dins de la comunitat en general.

Infraestructures i recursos. Als inicis de l'institut l'any 1996, les classes es realitzaven en dues aules que s'havien construït adaptant uns locals de les cooperatives de San Bartolo, on també es va fer una sala de professors i una biblioteca. Des d'aleshores fins a l'actualitat, el centre s'ha ampliat amb tres aules més, una tanca perimetral, un pou, una bassa per regar i un quiosc. La UGAQ ha ofert la cessió d'uns terrenys a l'estat per a que el Ministeri d'Educació hi construeixi un nou edifici, de manera que l'edifici antic passaria a ser d'ús per altres serveis comunitaris.

Inicialment els costos de l'institut els assumia en un 100% l'agermanament, tot i que l'objectiu final del projecte era que el Ministeri d'Educació se'n fes càrrec i que passés de titularitat comunitària a titularitat pública. Les negociacions amb els governs de Violeta Barrios de Chamorro (1990 a 1996) i d'Arnoldo Alemán (1996 al 2000) van ser infructuoses, i no va ser fins el 2003, amb el govern d'Enrique Bolaños, que es va aconseguir que el Ministeri aportés una part del finançament del projecte. El 2008, amb el govern de Daniel Ortega, es va aconseguir una aportació molt més important, fins que finalment l'any 2010 la totalitat del pressupost va passar a càrrec del Ministeri d'Educació, aconseguint-se d'aquesta manera l'objectiu inicialment previst.

Durant aquests anys, diferents entitats de Catalunya, de Nicaragua i d'altres països han col·laborat amb l'institut per donar-li suport en diferents aspectes (econòmic, de sensibilització, donació de terrenys i infraestructures, donació de material didàctic, aportació de beques, suport metodològic, aportació de mà d'obra comunitària i materials per a festes i activitats, tallers de capacitat, etc.). Des de l'any 1995 fins al 2011 l'agermanament ha invertit a l'institut 147.582 euros.

Identificació de la bona pràctica

Empoderament del municipi del Sud

És del tot necessari que els processos de cooperació endegats en el marc de qualsevol agermanament s'orientin a promoure l'empoderament local del municipi germà del Sud, i a vetllar per tal que afavoreixin la inclusió social dels sectors més febles de la població. Des dels seus inicis, l'agermanament Salt-Quilalí va fer una aposta decidida per prioritzar el suport a la població rural de Quilalí, que no disposava de bona part dels serveis de l'àrea urbana. És per això que es va promoure el suport a la comunitat de San Bartolo, perquè tot i ser una de les més poblades de Quilalí no disposava d'un institut rural de secundària que permetés donar formació als joves i assentar les bases de canvis futurs.

Calia acompanyar tant l'autoorganització de les cooperatives agràries per mitjà de la Unión de Ganaderos y Agricultores de Quilalí (UGAQ) com la creació des de zero d'un institut rural, de manera que tots dos projectes contribuïssin a trencar l'aïllament i a construir el futur amb millors perspectives a base de formació, accés al crèdit, comercialització cooperativa conjunta, professionalització, etc. Però també es van dur a terme altres projectes com l'obertura d'una Casa Materna o el suport a una farmàcia popular, tots dos molt importants pel desenvolupament de la comunitat. En definitiva, es va apostar per un acompanyament orientat a fomentar el seu desenvolupament productiu i rural de manera global.

Aquest empoderament del municipi del Sud ha permès, no només l'apropiació dels projectes duts a terme en el marc de l'agermanament, sinó garantir la seva sostenibilitat. El cas de l'institut, que de ser iniciat amb fons de l'agermanament ha passat a ser totalment sostingut pel Ministeri d'Educació nicaragüenc, n'és un exemple clar. El projecte de l'institut va sorgir d'una necessitat molt clara de proveir els nois i noies de les zones rurals del municipi d'una educació secundària accessible, fet que ha quedat clarament demostrat per la seva continuïtat en el temps i pel fet que al centre s'hagin format persones que actualment treballen a les administracions locals i delegacions ministerials. D'altra banda, és molt significatiu que alguns dels estudiants de l'institut hagin tornat al centre al cap d'un temps com a professors. El projecte de la UAGQ, per la seva banda, va posar unes bases molt

sòlides per a l'organització comunitària dels camperols i ramaders, que continuen agrupant-se en el marc d'aquesta entitat iniciada arrel de l'agermanament.

Cal destacar també l'impuls del projecte "Radio Chipote", una emissora de ràdio municipal que emet des de la seu de la UGAQ, i que permet als habitants de Quilalí estar informats d'allò que passa al poble i notificar o ser notificats mitjançant avisos emesos per antena. Cal tenir en compte que en un context on les vies de comunicació suposen un gran repte, ja que en absència de transport públic els

habitants s'han de desplaçar a peu o en cavall, la importància d'un mitjà de comunicació com aquest és molt important. D'altra banda, a la UGAQ també ha impulsat l'Escola de Camp, on els camperols poden aprendre noves tècniques de conreu per tal de millorar la seva producció. Tots dos projectes són bons exemples de com s'han generat noves iniciatives a partir d'algunes altres anteriors.

Quan es va iniciar l'agermanament les condicions per impulsar determinats projectes no eren gens fàcils –per exemple, fins a finals de 2009 la comunitat no disposava de fluid elèctric, i fins a 2011 de telefonia mòbil–, però l'esforç de totes les parts implicades va permetre consolidar diverses iniciatives que han aconseguit millorar les condicions de vida de la població camperola de les zones rurals, i especialment empoderar-les per ser agents del seu propi desenvolupament.

Visió global i a llarg termini de l'agermanament

Si als inicis de l'agermanament entre Salt i Quilalí les accions de cooperació Nord-Sud es basaven en ajudes puntuals per cobrir necessitats materials o per donar resposta a peticions personals o d'organitzacions de Quilalí, a partir del 1996 les iniciatives que formen part de l'agermanament parteixen d'una visió més global que busca la sostenibilitat de les accions endegades. Així, es dona un sentit més profund al concepte d'agermanament, que lluny de quedar-se en una mera expressió simbòlica de solidaritat pretén contribuir a millorar les condicions del municipi del Sud.

La formació de la Unión de Ganaderos y Agricultores de Quilalí (UGAQ), una entitat que funciona com a ens autònom dins de l'agermanament; la construcció de l'institut d'educació secundària, ja a càrrec del Ministeri d'Educació nicaragüenc; o la Casa Materna, gestionada per una associació local amb el suport de la comissió d'agermanament, són exemples exitosos d'aquesta voluntat de que la cooperació perduri en el temps, més enllà del suport extern rebut.

Les visites mútues entre membres de les comunitats agermanades demostra la voluntat d'implicació real dels habitants tant de Salt com de Quilalí. Durant tots aquests anys de vida de l'agermanament, aquestes visites han servit per conèixer en profunditat les necessitats de desenvolupament de Quilalí, alhora que han permès acostar la realitat del poble nicaragüenc a les persones de Salt. L'aportació d'ajudes puntuals i de voluntariat saltenc al municipi nicaragüenc per períodes concrets de temps ha posat de manifest la voluntat de col·laborar entre uns i altres més enllà de la vinculació institucional entre ambdós pobles. Per tant, podem dir que la participació de la ciutadania ha estat fonamental per l'èxit de l'agermanament i per l'acostament de les realitats Nord/Sud.

L'elaboració del Pla de Desenvolupament Integral de Quilalí per part de la Universitat de Girona va acabar de consolidar aquesta visió global de l'agermanament entre els dos pobles. Al pla es fixa el desenvolupament futur del municipi a mitjà i llarg termini, així com l'estratègia i els objectius que han de guiar la seva aplicació en diferents àmbits, que van des de la subsistència de tots els habitants, l'energia, la millora del medi ambient, l'organització i cohesió comunitària, l'estructuració del sòl per al seu òptim aprofitament, la ramaderia, l'agricultura, el comerç o els serveis, per exemple.

L'institut com a eina per fomentar l'organització comunitària

Aquesta voluntat de dur a terme una acció de desenvolupament global té molt a veure amb el fet que l'institut de secundària no sigui ideat tan sols com un espai on oferir el nivell secundari d'educació als alumnes de les àrees rurals de Quilalí, sinó també com a lloc de cohesió comunitària. Com s'ha vist, hi ha diferents òrgans de decisió que s'estructuren al voltant de l'institut. En primer lloc, el consell escolar de centre, que segons el reglament d'educació ha d'estar format per un professor/a, un pare o mare de família i un estudiant, però que des de l'agermanament es decideix incloure-hi un membre del "Comité de Hermanamiento" i un membre de la Junta Comunal, per tal d'afegir-hi el punt de vista de la comunitat i fomentar la participació. En segon lloc, hi ha l'òrgan que representa els pares i mares de família, que proposa activitats extraescolars i participa en activitats del centre, i el que representa els estudiants.

Cal recordar que el projecte va començar amb uns actors locals molt implicats en la posada en funcionament de l'institut, al qual després es van anar incorporant altres entitats de Nicaragua i de Catalunya per donar-li suport. Així, per exemple, els pares i mares contribueixen a la construcció i manteniment de l'institut i aporten una quota mensual per al seu manteniment, mentre que una cooperativa local cedeix el terreny. Per la seva banda, l'institut s'involucra en activitats de la comunitat a través, per exemple,

de l'organització i participació a la "feria del maíz", participant en jornades de salut comunitària, col·laborant amb la policia en brigades de trànsit, organitzant jornades esportives o prenent part en l'alfabetització d'adults. Per sobre de tot, cal valorar positivament la perseverança de l'agermanament i de la comunitat acadèmica a l'hora de fer gestions continuades per intentar aconseguir el suport del Ministeri d'Educació per tal que l'institut passés a formar part de la xarxa pública d'instituts de secundària, com finalment es va aconseguir l'any 2008.

El fet que el currículum educatiu de l'institut posi èmfasi en les assignatures agropequàries –en les quals dona suport tècnic la UAGQ– posa també de manifest la importància de la comunitat –rural, agrícola i ramadera– com a destinatària d'un projecte que és a ella i als seus habitants a qui haurà de beneficiar en última instància. La millora del nivell de vida de la comunitat, objectiu general del programa, ha estat assolit: el nombre de persones amb batxillerat augmenta el nivell de vida de la comunitat i es formen quadres que actualment ja estan ocupant càrrecs tècnics en les administracions locals i en institucions i delegacions dels ministeris.

Eficiència de l'institut

Un altre punt a destacar del projecte de l'institut és la importància dels resultats aconseguits en relació a les despeses que aquest ha comportat. Inicialment els costos de l'institut van ser assumits totalment per l'agermanament, que va decidir substituir progressivament el sistema anterior de beques per la creació del centre de secundària al municipi. L'objectiu, aconseguir que aquest passés a ser de titularitat pública i per tant se'n fes càrrec el Ministeri d'Educació, s'ha anat assolint al llarg dels anys, primer de manera parcial i l'any 2010 en la seva totalitat. Si fins el 2008 el Ministeri donava suport per pagar el personal a través d'una subvenció, a partir d'aquest any ja assumeix la plaça completa de vuit mestres. Entre 1995 i 2011 l'institut ha rebut de l'agermanament 147.582 euros dels 241.151 que han costat les seves activitats; altres aportacions han procedit del Ministeri d'Educació,

d'aportacions pròpies i de Telecom Sense Fronteres, entre altres.

La implicació dels diversos agents municipals ha estat clau per tirar endavant el projecte de l'institut. Així, la comunitat, a través de la Junta Comunal i els pares i mares de família, es va comprometre a donar tot el suport necessari per la construcció i manteniment del centre, i a aportar una mínima quota mensual. La cooperativa "Nueva Unión y Esperanza", per la seva banda, va cedir els terrenys i construccions on hi havia un

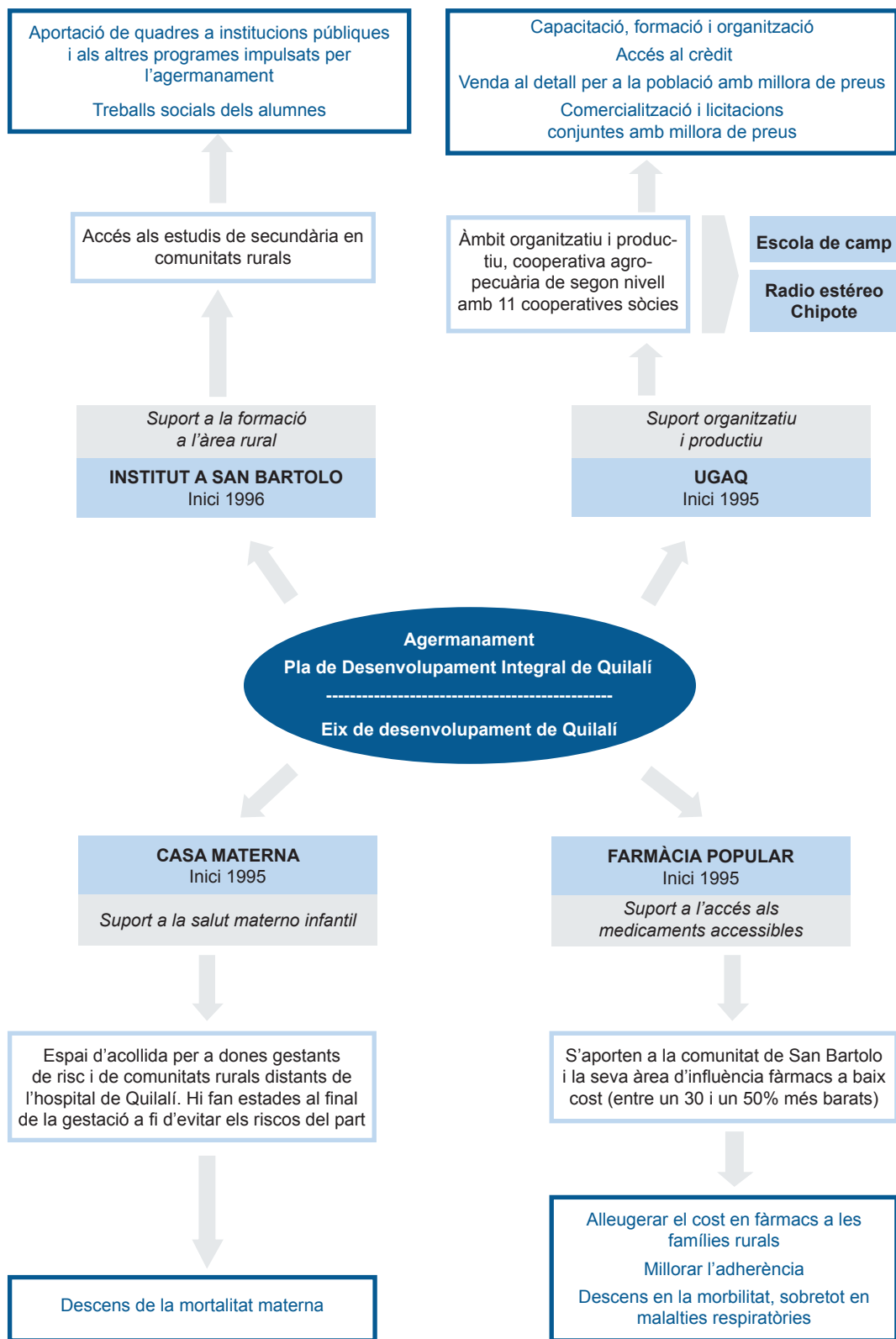
centre de mecanització impulsat pel govern sandinista i deixat de banda pel govern següent, per tal d'habilitar-hi l'institut. Les comissions d'agermanament es van comprometre a condicionar tècnicament i pedagògica dues aules, a garantir el sou del personal docent seleccionat i a assegurar el manteniment de la infraestructura, que a més el primer any es va haver de remodelar. L'any 1995 les despeses, per remodelació i equipaments, van pujar 5.374 euros; el 1996, van ascendir a 4.458 euros, entre sous i altres conceptes (en part aportades per l'Ajuntament de Salt i en part per la Comissió d'agermanament). A partir dels 14.007 euros aportats l'any 2001 per l'agermanament, aquesta xifra es va reduint fins arribar als 1.295 euros que hi va aportar l'any 2011. Des de l'any 2003 l'aportació del Ministeri d'Educació s'ha anat incrementant fins els 38.334 euros de 2011, quantitat que suposa gairebé la totalitat del seu cost.

La sistematització

Abanda de les bones pràctiques que trobem en l'agermanament, cal esmentar la pròpia voluntat, aliena al projecte en si, de mirar enrera i analitzar la feina feta, procés que s'ha sintetitzat en aquest volum. En un procés de col·laboració que té continuïtat en el temps com són els agermanaments-cooperació, un bon mecanisme per poder analitzar els resultats i l'impacte del procés són les sistematitzacions, mitjançant les quals els propis actors (en aquest cas les comissions d'agermanament) que han dut a terme unes accions analitzen en profunditat i reflexionen sobre les iniciatives realitzades. Més concretament, les sistematitzacions permeten identificar el rol de tots els actors, els resultats obtinguts i per què, i sobretot la sostenibilitat de cadascuna de les iniciatives endegades. També es pretén traçar la interrelació entre cadascuna de les accions empreses, de manera que es pugui identificar la coincidència en la seva direcció o fins i tot una integralitat de totes les accions que afavoreixi l'impuls del desenvolupament.

Així doncs, per tal d'analitzar la importància de la cooperació municipal al desenvolupament és necessari poder sistematitzar els processos de cooperació endegats, amb la finalitat que les conclusions extretes serveixin com a guia per a l'acció en les intervencions futures d'aquest o d'altres agents de cooperació. És necessari, per exemple, poder analitzar com des de la cooperació municipal s'ha contribuït a l'assoliment dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni, o com s'han generat processos locals de desenvolupament que han aconseguit ser sostenibles en el temps. Es tracta, en fi, de capitalitzar el coneixement adquirit per part de tots els actors durant el procés.

En el cas de l'agermanament entre Salt i Quilalí, el fet que es tracti d'accions endegades al llarg de més de vint anys, i que aquestes hagin estat diferents en intensitat segons l'estadi de la relació entre els dos municipis, aquesta sistematització és un element molt important per maximitzar els esforços fets durant tot aquest temps.

Punts forts

L'evolució de l'agermanament i la sistematització del projecte de l'institut que s'han explicat en aquest volum presenten molts elements que fan que es tracti d'un exemple de bona pràctica de cooperació, del qual podem extreure lliçons de cara al futur. A continuació esmentem els punts més destacats d'un dels projectes de l'agermanament: l'institut de secundària.

- Permet comptar amb una oferta d'estudis secundaris orientada al desenvolupament rural, tot i que sense enquadrar-se dins de la tipologia oficial d'institut tècnic d'especialització agropecuària.
- Permet assolir bons nivells de rendiment escolar, ja que el percentatge d'aprovats mitjà de tots els cursos és del 68% dels alumnes matriculats, que completen el cicle de secundària en una durada mitjana de cinc anys.
- Incentiva la participació comunitària dels alumnes, així com el voluntariat social
- Promou l'interès dels joves de la comunitat en l'ús de noves tècniques agropecuàries, ja que molts dels alumnes han cursat posteriorment estudis en enginyeria tècnica, alguns d'ells amb beques.
- Fomenta l'organització comunitària a través dels "Comités de Padres de Familia" i el "Comité de Estudiantes de Secundaria".
- La comunitat es responsabilitza de la gestió del centre. El comitè d'agermanament de Quilalí, la comunitat educativa i el Ministeri d'Educació nicaragüenc se'n responsabilitzen fins a inserir el centre dins la xarxa pública d'instituts de secundària rurals.
- L'institut contribueix decididament a l'equitat de gènere, ja que té alts índex de matrícula de noies (del 54% al llarg de la història del centre), i un alt percentatge dels aprovats (el 57%) són noies.

Enllaços d'interès

AVALUEM. Anàlisi i Desenvolupament

<http://www.avaluem.cat>

Casa de Nicaragua

<http://www.casadenicaragua.org>

Ajuntament de Salt

<http://www.viladesalt.cat>

Diputació de Girona

<http://www.ddgi.cat>

**Agència Catalana de Cooperació
al Desenvolupament**

<http://www20.gencat.cat/portal/site/cooperaciocatalana>

Contactes

Ajuntament de Salt

Plaça President Lluís Companys, 1

17190 Salt (Girona)

Tel. 972 24 91 91

Comité de Hermanamiento Quilalí x Salt

Alcaldía de Quilalí

Quilalí, Nueva Segovia

Nicaragua

Col·labora

COMISSIÓ D'AGERMANAMENT

Salt Quilalí

Ajuntament de
Salt

Diputació de Girona

Amb el suport de

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

www.avaluem.cat

Avaluem

anàlisi i desenvolupament